

Sírástól a beszédig

Forrás: HáziPatika.hu

A gyermek első felsírásától az alkotó beszéd kialakulásáig hosszú út vezet, minden gyermekre egyformán érvényes fejlődésmenettel és állomásokkal. A következőkben ezekről az állomásokról esik szó.

Az első hónapok

A kisbaba megszületésekor felsír, ezzel adva tudtára környezetének, hogy új világba csöppent. Már ez az első sírás is jelentéssel bír a többi ember számára, még ha ez nem is szándékos és teljesen ösztönös a baba részéről. Az első időszakban ez, vagyis a sírás lesz a módja annak, hogy a csecsemő kifejezze, ha valamit szeretne.

Két hétig még minden kellemetlenség érzést hasonló sírással hoz szülei tudtára, ám ez lassan átalakul, és az éhséghez, fáradtsághoz, a kényelmetlenség érzéséhez más és másfajta sírás kapcsolódik. Az első két - két és fél hónap során a kicsi kommunikációja egyoldalú, nem megérteni, csupán megértetni szeretne dolgokat annak érdekében, hogy mindig megfelelő gondoskodást kapjon.

Ezen időszak végére azonban megjelenik egy új, valódi kommunikációs jellegzetességeket mutató jegy, a **szociális mosoly**. A mama és kisbabája ilyenkor egymás szemébe nézve kölcsönösen mosolyognak egymásra. Az anya mosolya gyermekében, a gyermek mosolya édesanyjánál vált ki mosolyt. Ez már új minőséget képvisel a kommunikációban, hiszen kölcsönös, és a másik jelenlétének örömét fejezi ki.

Gügyögés, gagyogás

Körülbelül három hónapos korától a csecsemő elkezd gyakorolni azokat a hangokat, melyek a nyelv alapját képezik. Ám nem csak az anyanyelvében található hangokat ejti ki ilyenkor boldogan az apróság, hanem azokat is, melyek nem tartoznak hozzá. Úgy tűnik, hogy minden gyermek három hónapos kora környékén lép ebbe a szakaszba, és a világ minden táján hasonlóan végigpróbálgatják a különböző nyelvek teljes hangrepertoárját. Bár már egészen kicsi koruktól kezdve képesek megkülönböztetni ezeket, ha hallják, ilyen idősön gyakorolják be ezek kiejtését.

Nagyjából hat hónapos korukra a gyermekek képessé válnak a hangok összekapcsolására is, és élvezettel ismételve rövid hangsorokat. Ezek, általában egy magánhangzóból és egy mássalhangzóból állnak, nélkülözik a szándékos közlés célját, és a környezet számára sem bírnak jelentéssel.

Kivételt képez ez alól, ha a baba véletlen olyan hangzósort kezd ismételve, melyek a gyermeknyelv fontos részét képezik, például "ma-ma-ma" vagy "pa-pa-pa". A szülők ebben a mama és papa szavakra ismerhetnek rá, mely nagy örömet okoz nekik, amit a kicsi felé ki is fejeznek. Emiatt **kilenc hónapos korukra** már főleg csak az anya által megerősített, vagyis anyának tetsző és az

anyától visszahallott hangokat ejtik ki. Ez megegyezik anyanyelvük hangkészletével, így meg is szűnik a nem anyanyelvükben szereplő fonémák közti különbség felismerésének képessége.

Jelentésteli szavak

Valamikor tizenegy és tizenkét hónapos kor közt a gyerekek észreveszik, hogy az általuk kiadott hangok hatással vannak környezetükre. Egy-egy szófoszlánnyal oda tudják hívni magukhoz édesanyjukat, el tudják kérni kedvenc játékukat vagy jelezhetik, ha valami nem tetszik nekik. Ekkortájt jelenik meg tehát a szándékos, szóbeli kommunikáció és ekkor jelennek meg az első valódi szavak is. Ezek leggyakrabban olyan főnevek (tárgyak, személyek, állatok nevei), melyekkel gyakran találkoznak, és olyan igék, melyek jelentését személyes megtapasztalták. Az általuk már használt szavak jelentése azonban gyakran még különbözik attól, mint amit egy felnőtt gondol arról.

Az egyszavas mondatok korszakában, vagyis egy-másfél éves kor közt, a szavak bírhatnak sokkal szűkebb és sokkal tágabb jelentéssel is, mint a felnőttek nyelvén. A szakemberek szűkítésről beszélnek, ha a gyermek számára a "baba" szó kizárólag az ő babáját jelenti, és kiterjesztést emlegetnek olyankor, ha például a villamoson utazó kisgyermek minden férfirra azt mondja "papa".

Másfél és két éves kor közt, a kétszavas mondatok korába lép a gyermek. Az ekkor használt kijelentésekben leggyakrabban **egy ige és egy főnév** szerepel, pontosabbá téve ezzel a kommunikációt, például "nyuszi el", "víz ki". Mégis, ezek a kicsiny mondatok is még kontextusfüggők, vagyis csak akkor érthetők meg, ha figyelembe vesszük azt is, hogy milyen környezetben hangzottak el. Ugyanaz a két szó számtalan jelentéssel bírhat eltérő körülmények közt. A "kutya el" például jelentheti annak konstatálását, hogy egy kedves kutya nem játszik már a gyermekkel, de jelentheti azt is, hogy pont a kisgyermek az, aki elküldi magától a kutyát.

A környezettel való folyamatos kapcsolat hatására aztán **két éves kortól a szókincs mellett a nyelvtan is erős fejlődésnek indul. A többszavas mondatokban a ragozatlan szavak helyett megjelennek a ragozottak**, amivel már sokkal pontosabban lehet kifejezni a szándékokat és észrevételeket, sőt kérdéseket is fel lehet tenni. Ennek helyes alakulásában nagy segítség a gyermek számára, ha a szülő a kezdeti csetlő-botló mondatocskákat helyesen megismételve mondja vissza gyermekének, nem leszidva azonban őt a helytelen mondatért.

Hároméves kor után

A nyelvtani szabályok és az alapszókincs elsajátítása után a gyermek számára két fontos tényező marad csak a nyelv elsajátításából. **Az alapszókincsen túlmutató szavak megtanulása, és annak megértése, hogy figyelembe kell venni egy helyzet jellemzőit** ahhoz, hogy tudjuk, mi az amit szabad, és mi az amit nem szabad mondani. Hároméves kor után a kisgyermekek mindkettőt megteszik.

Szókincsük ezt követően is hasonló tempóban gyarapodik, mint kétéves koruktól, vagyis átlagosan napi tíz szóval, de ilyen idősen már a ritkábban használt és bonyolultabb szavak sem jelentenek számukra igazi kihívást. Képessé válnak ugyanakkor arra is, hogy figyelembe vegyék a beszéd jellemzőit, például a hallgatóság életkorát vagy tudását. Nem ugyanúgy beszélnek már egy náluk fiatalabb vagy bekötött szemű gyermekhez, mint a náluk idősebb vagy azonos helyzetben lévő emberekhez.

Ötéves kor táján a nyelvelsajátítás fő lépései ezekkel le is záródnak, és nem marad más hátra, mint a nyelvi készség csiszolása, a nem megszokott szórend, az írás-olvasás és a speciális (például szaknyelvi) készségek elsajátítása.